

Férfi az Isten, vagy nő?

A Biblia elfelejtett istenképei

A probléma

Keresztényekről feltételezni lehetne, hogy egyetemes, azaz férfiakat és nőket egyaránt magában foglaló nyelvet használnak. Ezzel szemben azt tapasztaljuk, hogy a prédikációk, imádságok vagy liturgikus énekek nyelvzeteljesen férfirányultságú: férfiakról, testvérekről, fiakról beszél, vagy például Ábrahám, Izsák és Jákob Istentéről, kizárólag férfijelenésben, és a nyelv taninemet is mérő nyelvekben Isten mindig hím-nemű: „er”, „he”, „il” és így tovább, de a közelfogás is – ki mondva, ki mondatlanul – férfinek képzelelő.

Egyébként – a konkrét szóhasználatától függetlenül – is megszoktuk, hogy csak mint férfiről, atyáról vagy völegényről, férjről (ld. az Ószövetségből ránk maradt szimbolikus Istent és a választott nép kapcsolatairól) beszéljünk Istenről. A tisztán férfias isten-megnevezések azonban komoly politikai-társadalmi következményekkel járnak: Mivel Isten olyan, mint egy férj, a férfiek Istentelhez hasonlóak. Mivel Isten olyan, mint egy apa, az apák Istentelhez hasonlóak. Ezzel már is kézen áll minden a lányok és asszonyok feletti uralkodáshoz, hiszen ha csak az emberiség egyik fele hasonló Istentelhez, akkor „magától értetődő”, hogy a másik fele alálegyenrelve azelsőknek.

Ezzel szemben kiderül, hogy a Biblia Istentel mint asszonyról és anyáról is beszél, akkor ez azt jelenti, hogy a feleségek és anyák is hasonlóak Istentelhez, és ebben az esetben férfiközött nincs helye uralkodásnak, csak kölcsönösségnek, egyrangú partnerségnek.

Az alábbiakban tehát azt szeretnénk megmutatni, milyen sokféle módon beszél a Biblia Istentelről mint nőről és anyáról. Előbb azon rövid történelmi visszatekintésben felidézzük, hogy a bemutatandó biblikus szemléletmód valamikor jelen volt a keresztény gondolkodásban is.

Történelmi visszpillantás

Alexandriai Kelemen (2. szd.) egész fejezetesen tel. Pedagógus c. művében Istentel anyaiságának, és azt írja: „Szeretete révén az Atya anyai

lénnyé lett”; majd később: „az Ige (Krisztus) minden az őki csi nyei számára: apa és anya”.

A 3. század elejéről származó apokrif *Péter cselekedetei* ezekkel a szavakkal fordul Jézus Krisztushoz: „Te apám vagy, anyám vagy, testvérem, barátom, szolgálóm, házigazdám. Te vagy a Minden-ség, és a Minden-ség ben ned van; te vagy a Lét, és rajtad kívül sem mi sincs.”

A 4. század második felében élt *Aranyszájú János* így fogalmaz keresztelési útmutatásában: „Ahogyan az asszony sajtát vérel és sajtát tejjel táplálja gyermekeit, úgy Krisztus is saját vérevel azokat, akiket nemzett.” Ugyanebben a korban Nyugaton *Ambrus* az „Atya öleről”, sőt Krisztus „tápláló melleiről” beszél, az 5. szd. elején pedig *Synesius*, a líbiai Ptolemaiszi püspöke így fordul Istentelhez: „Te apa vagy, te anya vagy, férfi vagy és nő vagy.”

Ebbe a hagyományvonalba sorolható még *Valentius* (2. szd.), *Nüsszai Gergely* (4. szd.), *Ágoston* (†430), *Tiszteletreméltó Beda* (†735), *Lombardiai Péter* (12. szd.), *Aquinói Tamás* (13. szd.) és *Bonaventúra* (13. szd.) is. A nők közül meg kell említeni *Hackeborni Mechthild* misztikust (†1298), aki mind a három isteni személyneműnek nevezi, továbbá *Sienai Katalint* (14. szd.), *Svédországi Brigittát* (14. szd.), *Norwich-i Juliannát* (†1415 körül) és *Avilai Terézt* (†1582).

Ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk, hogy a nő és a nőiség két különböző valószínűség, a fent említett gondolkodásmód és megnyilatkozások nem akadályozták meg a szóban forgó férfiakat abban, hogy a környezetükben élő hús-vér nőkkel szemben elutasítóak és lekezelőek legyenek. Például a 12. századi ciszterci férfi szerzetesekszi vesenalkalmaztak női képeket Istentelre, miközben megtagadták a ciszterci apácáknak nyújtandó támogatást; *Clairveaux-i Bernát* (†1153) pedig szülőanyjának teljes megvetésével „kapcsolatossá” a Jézus anyaiságairánti érzékenységet.

Az egyetemes nyelvhasználatat tehát még kevés a férfiak és nők közötti egyenlőség helyreállításához, csak egy lépés efelé, de még is a kezdet lehet, ami talán nem is olyan kevés, ha

arra gondolunk, hogy a világékezés, a nukleáris vagy ökológiai katasztrófa ellen sokszor csak igen keveset tehetünk, az azonban hatalmas munkában van, milyen nyelvet használunk.

Isten mint szülő asszony

A Biblia női istenképek közül a legelterjedtebb az, amelyik Istent anyaként ábrázolja. Izajás a 42,14-ben így írja le a bálványimádók ellen felépő Jahve indulatát és fájdalát: „Sokáig hallgatam, csöndben voltam, visszafogtam magam. De most **kiabálnifogok, mint a szülő asszony, fűjok és lihegek**” (a 16. v. aztán arról szól, hogy Isten szülessi fájdalmai nyomán új világ születik: világgosságra változik a vakosság). Mózes pedig így panaszkodik népére: „Nem gondoltál többé a Sziklára, aki téged nemzett, elfelejtetted Istent, aki téged szült” (5Móz 32,18).

Jánosevangéliumában Jézus a szülő asszony képével vigasztalja tanítványait a rájuk váró nehézségek kapcsán: „Az asszony is, amikor szül, szomorkodik, mert eljött az órája...” (16,21). Nem sokkal később pedig így imádkozik: „Atyám, eljött az óra...” (17,1). Meily óra? Krisztus, az anyaszámára a szent és des órája, a szülessi fájdalma órája.

Az Apostolok cselekedetei szerint areopáguszi beszédeben Pál görög költőkre utalva mondja Istentelről: „Benne élünk, mozgunk és vagyunk” (17,28). Minthogy az anyaméhet leszámítva sosem élünk egymásik emberben, talán értelmezhetjük ezt úgy, hogy az egész emberiség – tekinetnélkül bőrszínre, nemre, vallásra, politikai és gazdasági rendszerekre – **az egyetlen Isten kozmikus ölébenél**, mozog és van. (Mellesleg: a héberben az „anyaöl, anyaméh” szóból származik az „irgalom” szó, ezért „Istentel irgalmaságát” értelmesen fordíthatjuk úgyis, hogy „Istentel anyaiszeretete”...)

Annál is inkább gondolhatjuk ezt, mi vel Pál a Római akhoz írt levelben ezt mondja: „Tudjuk, hogy az egész teremés mind a mai napig sóhajtozik és **vajúdik** [értsd: szülessi fájdalmaiban fekszik]...; mi is sóhajtozunk és várjuk... tesünk megváltást” (8,22–23). Ő tehát a megváltást szülessi fo-

lyamatnak látja, amely nemcsak az egyes emberben, a mikrokozmoszban, hanem az egész teremtésben, a makrokozmoszban is zajlik. Mennyire nem idegen ez az elképzelés Páltól, mutatja az is, hogy önmagára is alkalmazza ezt a képet: „Gyermekeim, a szülés fájdalmait szenvedem el érte, míg Krisz tus a lakot nem ölt benne tek” (Gal 4,19).

Vissza tér ve még János evangéliumára, Jézus ott (3,6) anya ként beszél a Szentlélekről: „Ami a testből született, az test, ami azonban a Lélekből született, az lélek”. Testből születni annyit jelent, mint egy emberről eljőni; **a Lélekből születni** pedig annyit jelent, mint egy isteni anyától származni. (Ne feledjük azt sem, hogy a Szentléleknek megfelelő „ruah” szó a héberben nőnemű...) Az evangélista hasonlóképpen kijelenti, hogy aki az Igében hisz, az maga is „Isten gyermeke évé” válik, vagy más szavakkal: „Istenből született” (1,12–13). Az első János-levele pedig az áll, hogy mindenki, aki szeret, „Istentől származik” (4,7).

Az effajta megnyilatkozások arra bátorítanak minket, hogy az **„újra-vagy újjászületés”** képeit az Isten természetében meglévő női összetevő igazolásának lássuk, az „újjászületésre” történetfelfedezéseket pedig úgy értelmezzük, mint felhívást arra, hogy valóságosan tapasztaljuk meg Isten anyaölét és a belőle születést, az az hagyjunk fel az önközpontúsággal, és simuljunk bele teljesen Isten akaratába, ahogyan a magzat is teljesen összhangban van az őt hordozó anyával. Isten anyaságának feldezéséily módon nemcsak belső békén létrejöttét, hanem az emberiség békéjének megvalósulását szolgálja.

Isten mint szoptató anya

Isten nemcsak hordoz és világra hoz, hanem táplál is minket, ahogyan Izajás utal rá a 49,15-ben: **„Megfedelkezhet-e csecsemőjéről az asszony, s az anyateszék szülőtéről?** De még ha megfedelkeznek is: én akkor sem fedelkezem meg rólad.” Bár ebből ki tudjuk, hogy az emberiszeret sosem lehet olyan állandó, szilárd és megbízható, mint az isteni, de az is, hogy a próféta szemében az emberigondoskodás összeformái közül az anyai szeretet a legállandóbb, legszilárdabb és legmegbízhatóbb.

Ha sonlóképpel táplálkozunk a Számok könyvében (4Móz 11,11–13), ahol Mózes így perlekedik Istennel: „Miért bántszál rosszul szolgádal... , hogy ennek az egész népnek a terhét a vállamra rakod? Hát tálan én hordoztam ezt az egész népet méhemből, vagy én voltam, aki szülte, hogy azt

mondhasd nekem: **Vedd a melledre, mint dajka a csecsemőt...** Honnan ve gyek húst az egész népszámar?”

Az 1. században keletkezett apokrif 2. Ezdrás-könyv szintén az anya, ill. a dajka képét alkalmazza Istenre: „Így szólt a Mindenható: Nem rimázkodtam-e nektek, mint apa a fiainak, anya a lányaiknak vagy dajka a csecsemőinek, hogy népemmel legyenek és én Istentekké legyek” (1,28–29)?

Alexandriai Kelemen, Ágoston vagy Avilai Teréz az Újszövetség tejjel kapcsolatos kijelentéseit az Isten vagy Krisztus által adott anyatejre vonatkoztatják, s többek között az 1Pét 2,2–3 mutatja, hogy ez az értelemzés helytálló: „Mint újszülött gyermekek, kívánjatok hamisítatlan, szellemi **tejet**, hogy felnöjete és elérjete az üdvösséget. Hiszen tapasztaltatok, mi lyen jó az Úr!” Mi vel a bibliai korban minden gyermeket szoptatással tápláltak, ez a szakasz egyértelmű utalás Krisztusra, aki az újszülött keresztények táplálója.

János evangélium szerint a sátoros ünnepen Jézus így kiáltott a néphez: „Aki szomjazik, jöjjön hozzám, és igyék!” Az evangélista magyarázólag hozzáfűzi: „Amint az Írás mondja: **Belsejéből** élő víz folyamai folynak majd” (7,37–38). Az itt alkalmazott görög „koilia” szó üres helyet, üreget jelent, és gyakran a test ügyfelső részét értik rajta, értelem szerűen lehet tehát „mell”-lel kell fordítni. A legtöbb fordító persze visszariad attól, hogy női képet alkalmazzon Jézusra, de úgy látják, az evangélistának nem voltak ilyen aggodalmái.

Kiegészítésként tegyük még hozzá a fentiekhez: A gyermekét szoptató anya gyermeke elválasztásáért is felelős, azaz a kellő időben segítenie kell neki, hogy át tudjon térni a tejről a szilárd táplálékra, és önállóvá váljanak a világban. De erre még visszatérünk az „Isten mint anyaság” alponban.

Isten mint bába

A bibliai időkben az asszonyok csak bába ként juthattak el is mert foglalkozáshoz. A bábák tevékenységébe a Kivonulás könyvének első fejezete ad rövid betekintést. Két héber bába, Sifra és Pua segédkezett rendszerint a héber és egyiptomi asszonyoknak a szülésben. Az adott helyzetben azonban életüket kockáztatták vagy folytatták tevékenységüket, mivel szembeszálltak a fáraó parancsával, hogy minden újszülött héber fiút megölöni. Az őket számonkérő fáraónak azán éles elmevel felelt meg.

Az Ószövetség több helyen is bábához hasonlítja Istent. Izajás 66. fejezetében Sion jelenik meg szülő

asszony ként, és Isten az, aki **ellátja a bába-teendőket**: segíti a szülést, megmosza az új szülötet és az anyát, majd a gyermeket anyja megnyugtatott mellére helyezi szoptani: „Vajon én, aki megnyitottam a méhet, tán nem akarom a szülést is? És én, aki akarom a szülést, tán bezárom a méhet? – mondja az Úr... Táplálkozva te jével... , telje tekel gyönyörrel dicsőségnek emelőjén” (7–13. v.).

Ha sonlóképpel használ az emberkel általában dözt és kígyonyolt, smagát Istentől is elhagyottnak érző szoltáros is, ami kor így fohászkozik Istenhez: „Te vagy az, aki **kihúztál anyám méhéből**, biztattál engem anyám emelőin. Születésem óta gondod volt rám, anyám méhétől fogva te voltál Istennem” (22,10–11). (Mi vel Jézus ezt a szoltárt imádkozta a keresztentálan azért is, mert több olyan mozzanatot tartalmaz, amely konkrétan megjelent szentvedésben, 7–9. és 15–19. v. –, feltételezhetjük, hogy gyötrelmes „szülési fájdalomiban” [ld. fentebb az utalást Jn 16,21-re és 17,1-re!]) arra gondolva próbáltvi gasztalódni, hogy Isten volt az ő bába, aki kihúta őt anyja méhéből, s elhagyatottságában ismét őt hívta.

Lehetéges, hogy a Római levél 8, 26–29-ben is ott van a bába-motívum, noha nem kiemeltan, csak hallgatolag a gon szel te levezve, amikor azt mondja: „Gyöngeségünk bensegítésünkre van a Lélek is...” (26. v.), hiszen ezt megelőzően Pál vajúdnak nevezi a természet „felszabadulásának” és az ember megváltásának folyamatát. Ha feltételezésünk megalapozott, akkor itt **a Szentlélek az, aki bába ként beavatkozik**, és sikerrel „szüléshez” segít minket.

Isten mint háziasszony

A 123. zsoltár 2. versében ezt olvasuk: „Ahogy a szolgák szemé uruk kezé (nekintésére), s a szolgák szemé úrnőjük kezé (nekintésére), úgy tekinthez szeméink az Úrra, ami Istenünkre.” A szoltáros szerint tehát Jahve nemcsak atyja és ura, hanem anyja és úrnője is népének.

A bibliai időkbeli házi asszony vagy gazdasszony („urnő”) tevékenysége olyan mi volt, mint ma nap ság egy vállalkozás vezetése. A háztartás többnyire ki terjedt volt, és tehetős családokban több száz embert is átfogott, ha figyelembe vesszük a mellékfeladatokat és azok gyerekeit, az összes nagyszülöket, testvéreket, nagybácsiakat, nagynéni ket, szolgákat, szolgálatnyokat... Az „első asszonynak” hatalmas feladatköre és felelőssége volt.

A 123. zsoltár lehetővé teszi számunkra, hogy a Példa beszédek köny-

vének 31. fejezeteiben Jahvének mint mintaszerű háziasszonynak a leírását lássuk (ebben a képben Jahve a férfi szerepben elképzelt emberiség tökéletes feléségeként jelenik meg!): „Bár még észak van, de már fölkel, és **el látja háza népét eleddel**” (15. v.), de nem csak eleddel, hanem **ruhával** is (13.19.21. v.), sőt nem csak házanépéről, hanem **az idegenekről is gondoskodik**: „Megnyitja kezét a szűkölködőknek, éskiterjesztikarját a szegények fölé” (20. v.). Nem olyan, mint aki meghunyászkodva, némán alávetimagát, ellenkezőleg, okos beszédéről ismert: „Ha kinyitja száját, bölcsen beszél, és jó ság szó árad a nyelvéről” (26. v.). Mivel (Jahve) ilyen derekasan gondoskodik a háztartásról, férje (az emberiség) szabadá válik a politika és a kormányzati ügyek számára: „Férjét a kapuknál [az ókorban a kormányzás és bíráskodás helye] nagyra tartják, mikor tanácsban ül az ország véneivel” (23. v.): Isten mint háziasszony-gazdasszony ellát minket étellel-ruhával (vö. Mt 6,25–26), tehát joggal várja el tőlünk, hogy mi viszont vállaljuk a felelősséget a társadalmi igazságosságért (vö. Mt 6,33).

Meg lehet, a 123. zsoltar vagy a Példabeszédek könyvének 31. fejezete járt Jézus fejében, ami kor elmondta példabeszédét **az elveszett drachmáját kereső háziasszonyról** (Lk 15,8–10), aki egyértelműen Isten szimbóluma. Ez a példabeszéd – legálább is Lukács kompozíciójában – két másik, lényegileg azonos mondanivalójú példabeszéd társaságában hangzott el, amelyek férfi szerepben mutatják Istent (pásztor és apa). Elmondhatjuk tehát, hogy Jézus ugyanazt a „kiváltságot” tulajdonította a nőknek is, mint a férfiaknak, nevezetesen hogy az ő természetük is jelen van Istenben.

Isten mint kenyérsütő asszony

Bár az előző alponba is besorolhatunk volna ezt a szimbólumot, külön említjük, mivel Jézusnál jelenik meg.

Egy rövid példázatban Jézus a **kovászlás-dagasztás-kenyérsütés** – az 1. század Palesztinájában asszonyok által végzett! – műveléséhez-folyamatához hasonlítja Isten országát. Jóllehet a kovász mint az erjedés, bomlás, romlás jelképe a Bibliában színtelenül nékül ne gativ mi nőséget hor doz (vö. a kovász talan ke nyér követelményhúsvétkor, továbbá Mt 16,11: a farizeusok és szaduceusok kovásza, 1Kor 5,6–8: a gonoszág kovásza), nyilvánvaló, hogy ez esetben pozitív tartalmú (a lisztből tészta és kenyér lesz, a „világból” pedig „Isten

országa”), s a kenyeret a gasztó háziasszony Istent jelképezi.

Ha Jézus a János-evangélium 6,31–35-ben onmagát „élke nyér nek”, az **„élet kenyérének”** nevezi, amelyet Isten ad, ahogy adta annak idején a mannát is, akkor ez ismét csak Isten kenyéradó, tehát – a korabeli gyakorlatnak megfelelően – női mivoltátartevékenységre utal.

Isten mint anyasas

A Bibliában két „szárnyas-kép” található Istenre vonatkoztatva: az egyikben az ember Isten védelmező szárnyai *alatt* rejtőzködik (erről a következő alponban lesz szó), a másikban Isten szárnyakon emeltik a magasba. Mindkettő női-anyai szerepben mutatja Istent.

A Jahve egész népét jelképező Jákóbbal kapcsolatban olvassuk az 5Móz 32,11–12-ben: **„Mint a sas, mely fészket védi**, és ott lebeg fia fölé, kiterjeszti szárnyát, felkap egy fiókat és szárnyain hordozva viszi: Egyedül az Úr vezérelte Jákobot...” Hasonlóan beszél Izrael gyermekeihez Jahve a Mózes 2. könyve 19,4-ben: „Látatok, mit tettem az egyiptomiakkal, hogy **hordoztalak titeket magamhoz**.” E két idézet fényben egyértelmű, hogy ugyanerről van szó Izajás 40,31–32-ben is: „Még a fiatalok is elfáradhatnak, ellankadhatnak, az ifjak is összeeshetnek. De akik az Úrban bíznak, új erőt merítenek, szárnyakra kelnek [szárnyakat kapnak], mint a sasok.”

Bár nyelvtani lagezen a helyeken himsasokról van szó, mégis helyesebb anyasasként fordítani őket, ugyan is a tőjök sokkal többet ül a tőjökön, sokkal többet vadászik és sokkal többet tanítja a dászni a kcsinyeit, azonkívül nagyobb és erősebb is, mint a him. Értelmszerűen jobban ille nek rá az iménti leírások.

Fontos moza nat itt, hogy az anyasas nem csak védi a fészket, nem csak táplálja fiait, hanem repülni és vadászni is tanítja őket, mégpedig valóban oly módon, hogy a hátára-szárnyára vesz egy-egy fiókat, úgy repül vele egy darabig, majd hirtelen ki repül alóla, hogy önálló repülésre kényszerítse, ám továbbra is ott repül a közelében, hogy ha az elfárad, ismét alája száguldhasson és továbbvihesse!... Micsoda fantasztikus kép ez a szerető Istenről, aki ápol minket és gondoskodik rólunk, amíg „kezdők” és gyengék vagyunk, mégis a saját erőnket és érettségünket tartja szem előtt, és ahelyett hogy egészségtelen függőségben akarna tartani, „el akar választani”, saját lábunkra akar állítani minket – aktív közreműködésével!

Érdemes még egy pillantást vetnünk a Teremtés könyve (1Móz) 1,2-re, ahol az áll, hogy **„Isten Lelke [ruah] a vizek fölött lebegett”**. A „raha” szó, amelyet itt „valami fölé mozogni, lebegni”-vel fordítanak, rázást, rázkódást, röpködést is jelent. Az egész Ószövetség csak háromszor alkalmazza ezt a szót, s a háromból kétszer Istenre vonatkozóan, az 1Móz 1,2-n kívül éppen a fent idézett 5Móz 32,11-ben, a fia fölé röpködő anyasast jellemezve. Noha Milton Elvezett paradicsomának rendkívüli hatására az 1Móz 1,2 többnyire a galamb képét idézi föl bennünk, a „raha” ige össze hasonlítható használat a Teremtés könyvében és a Második Törvénykönyvben inkább azt valószínűsíti, hogy a Biblia legelső képe Istent anyasasként ábrázolja, aki a vizek fölött röpködve létrehozta az univerzumot. (Az már aztán igazán csak érdekesség, hogy az egyiptomi hieroglifában az A betűnek a sas felel meg, minden dolgok eljött-erejét és az élet melettel jelképezve.)

Isten mint tyúk

A tyúkképnek legvilágosabb és a keresztyének számára mértékadó alkalmazása a Máté-evangélium 23,37-ben (ill. a Lk 13,34-ben) található Jézus panaszában: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, te megölöd a prófétákat és megkövedezed a hozzád küldött kövöket. Hányszor akartam magam köré gyűjteni gyermekeidet, ahogyan a tyúk szárnyai alá veszi csi béit! De te nem akartad.”

Bár Jézus itt onmagára alkalmazza a tyúkképet, az Ószövetségben minden ilyen előfordulásában Istent jelképezi. Íme néhány példa: „Órizz meg, mint szemed világot, szárnyaid árnyékában rejsz el az álnoktöktől, akik erősen szorongatnak” (Zsolt 17,8–9)! „Könyörülj rajtam, Istenem, hozzád menekülök. **Szárnyaid árnyékában találok menedéket**, míg a veszedelem elvonul” (Zsolt 57,2). „Hadd lakhassam mindig sátramban, elrejtözve szárnyaid védelmében” (Zsolt 61,5)! Boáz a Rutra: „Az Úr, Izrael Istené, akihez eljöttél, hogy védőszárnyai alatt oltalmat találj, fizesse meg tetteért és jutalmazzon meg gazdagon” (Rut 2,12)! Végül az apokrif 2. Ezdrás-könyvben: „...nem rimázkodtam-e nektek...? Úgy gyűjtöttelek magam köré titeket, **mint tyúka csi béit**” (1,27–30).

A sas-képben a hátéköny meg erősítés, a tyúk-képben a bensőséges együttel vé s a fő mo tívum. Más nézőpontból: a sasta Nap pal, a fénnel, a magassággal, a mozgással és a kifelé irányulással társíthatjuk, a tyúkot az árnyékkal, a tyúktól homályával, a

mély ség gel, a csend del és a ben ső séges ség gel – oly annyira, hogy Isten feltétlenszeretetének oltalmában akársáját „árnyékunkkal”, „árnyék-személyiségünkkel” is egygylehetünk...

Mindkettőre szükségünk van, és Isten mindkettőt megadja nekünk: ugyan az az Isten, aki anyasasként kitaszít minket a fészekből, megtanít repülni és önállóan táplálkozni, máskor, ha arra van szükségünk, tyúkanyó, aki utánunk néz és maga köré gyűjt, hogy szerető szárnyainak biztonságábankipihenhessük magunkat.

Is ten egyéb női vonásai

Azok a képek, amelyek azt tükrözik, hogyan gondoskodik Isten a világról és a rászoruló emberiségről, szintén nőként szándékoznak leírni őt, hiszen a ben nek foglalt tevékenységek a bibliai időkben kizárólag a „női munka” területe tartoztak.

Aki már próbált bepelelni vagy felöltöztetni egy energiától duzzadó, izgő-mozgó kisgyereket, az tudja igazán értékelni Istennek az egész világra irányuló hasonló foglalatosságát, ahogyan azt Jób könyvében olvassuk (38,8–11): „Ki zárta el ketős kapuval a ten gert...? Ruhául megalkotmunka a felhőket, és bepollyáztam a párák homályába... Meghúztam a határvonalat számára, és gátat építettem neki...”

Szamos kép ábrázolja Istent olyanak, aki az ő embergyerekeit **eteti, mosdatja, fölöltözteti, óvja, gyógyítja, hordozza, vigasztalja:** megannyi női-anyai vonás! Lássunk egy csokorra való:

„Isten, az Úrből ruhát készített embernek és feleségének, és fölöltöztette őket” (1Móz 3,21). – „Elmentem melletted, és láttam, hogy véredben vergődsz... Megmostalak vízzel, megtisztítottalak a rád tapadt vértől, és megkentelek olajjal. Díszes ruhát, finom bőrből készült sarut adtam rád...” (Ez 16,1–14). – „Gyermekek volt még Izrael, amikor megszerettem. Egyiptomból hívtam az én fiamat. De minél jobban hívtam őket, annál inkább elfutottak... Pedig... tápláltam őket, és jóllaktak...; én tanítottam meg jámi Efraimot, karomon hordoztam őt. Még sem ismerték fel, hogy megakarom őket gyógyítani. Emberi kötelekkel vonoztam őket, a szere tet kötelekkel” (Oz 11,1–4; 13,5–6). „Tiszta vizet öntök rátok, és megtisztultok. Megtisztítalak titeket minden tisztatlanságtól” (Ez 36,25). – „Ahogy az anya vigasztalja fiát, úgy vigasztallak meg én is titeket” (Iz 66,13). – „Nem lesz többé halál, sem gyász, sem jajgatás... Isten letről a szemükön minden könnyet” (Jel 21,4).

Ebben az „egyéb” kategóriában éppen csak megemlítjük még, **hogy szá-**

mosnőnemű fogalom írja körül a héber Bibliában Isten gondoskodó anyai ságát, például a „sekina”, Isten velünk lakása, jelenléte, a „ruah harkódes”, a Szent Lélek, a „bat kól”, a Hang, a „tóra”, a Tan, a „hokma”, a Bölcsesség.

Isten mint segítségünk

A Teremtés könyvének 2. fejezete (18–25. v.) bemutatja Isten gondját Ádám miatt, aki egyedül van a Kertben: „Segítséget akarok alkotni neki”, mondja Isten, és megteremti, majd Ádámhoz vezeti a madarakat és az állatokat. Ádám nevet ad nekik, de „nem talál a maga számára segítséget”. Erre Isten álmot bocsát rá, és egyik oldalcsontját kivéve megalkotja az asszonyt. Mi re Ádám: „Éz már csont a csontomból, és hús a húsomból”, azaz: ő a megfelelő segítség. Ezért Isten elvárja a férfitől, hogy lépjen mindenkorábbikötődéséből, és „egy testté” legyen vele: „Ezért a férfit elhagyja apját és anyját...”

Az embernek társul megteremtett „segítség” héberül „ezer neged”, ami **„alkalmas, megfelelő segítséget”** jelent. A hangsúly itt nem a segítségen, segítő társon van, ami patriarchális értelemezésekre adhat alapot, másodrangú „kiegészítővé” fokozva le a nőt, ha nem a megfelelő, az alkalmaság ezzel az egyenlőség és egyenrangúságmozzanatán.

A héber Biblia 21-szer használja az „segítség” szót: kétszer Évára mint Ádám segítségére alkalmazza, háromszor emberi segítséget jelent nagy veszélyben, **16 alkalommal pedig az Isten által az embernek nyújtott közvetlen segítséget jelöli.** Ha egy szótizen hat szor az összes előfordulások között ekkora arányban Isten segítségét jelenti, akkor az valami magasztat, di csőtje lent, és semmiképpen sem hordozhat lekezelő, alacsonyabbrendűség utaló értelmet! Hát még ha figyelembe vesszük, hogy ezt a szót a Biblia csak kétszer használja külön megnevezett személyekre, mégpedig Istenre és Évára! Nyilvánvaló ebből, hogy a nő egyedülálló módon „eszköz” Isten segítségének, és Isten maga is közvetlen segítség az emberiség számára.

Ha annak az adottságnak az értelmezésbe, hogy a nő „segítség” a férfi számára, a szolgálás mozzanatai kerülnek bele, akkor nem lealacsonyító rabzoltságáról van szó, hanem olyan szolgálatról, amely egyhiteles, belülről motivált választás „folyénén” nyugszik: a szolgálatnak az a fajtajaz, amely a Teremtőgyakoról teremtményei iránt, tehát a szó legteljesebb értelmében **isteni szolgálat!** Em lékezünk csak az ilyen ki-

jelentésekre: „Ó Izrael, magadat sem misítetted meg, de bennem van a te segítséged” (Oz 13,9). „Szegény és megalázott vagyok... Istenem, siess segítségemre! Segítségem és mentőm vagy” (Zsolt 70,6). „Nincs hasonló Jesurun Istenéhez, aki felhág az égbe, hogy se gít sen ne ked” (5Móz 33,26). Mózes pe dig az Egyiptomból szabadulásra emlékezve „Eliézernek” nevezte el egyik fiát, ami azt jelenti: „Az én Istenem segítség” (2Móz 18,4).

Ezekben a tipikus előfordulásokban „segítség” az, aki erős és autonóm személyiség, és önként határozta el, hogy segítse gere si et a gyöngének és a szenvedőnek. (Mennyire összhangban van ezzel a szolgálat jézusi felfogása: „Aki első akar lenni, legyen mindenki szolgája”, Mt 20,27...) „Segítségnek” lenni tehát a legmagasabbrendű „szerep”: ezt a szerepet szánta Isten a nőnek a férfitében, és ezt a szerepet tölti be ő maga az emberiségéletében.

Zárszó

Mindezt összevetve a Biblia lényegesen gyakrabban beszél férfi nyelven és férfi képekben Istenről, mint nőiekben. Ebben semmi különös nincs, hiszen egy mély sége sen patriarchális kultúrából származik. Sőt, valószínűságos csoda, hogy egyáltalán alkalmas Istenre női képeket.

Ha azon ban Istent éppoly joggal lehet a nőhöz hasonlítni, mint a férfighoz (noha Isten természetesen sem nem férfi, sem nem nő, de magában hordozza mind a férfit, mind a női tulajdonságokat), akkor ebből az (is) következik, **hogy az emberiség egyik felét sem szabad ne me alapján alárendelni a másiknak.** Ellenkezőleg, a nemek alapvető egyenlősége alapul szolgálhatna ahhoz, hogy az élet más területein is érvényre juttassuk az emberi egyenlőséget.

Ehhez persze beidéződött gondolkodásunk, szemléletmódunk radikális megváltoztatására van szükségünk – srészünkről, keresztények részéről szerénykedtetelhetne nek például az, hogy Istenről nem gondolkodunk és beszélünk többé kizárólag férfiasfogalmakkal és képekkel, hanem alkalmaszuk a nőieket is. Miért ne imádkozhatnánk például így: „Mi Atyánk és Anyánk, aki a mennyekben vagy...”?

G. G. A.

Fenti írásunk **Virgínia R. Mollenkott** *Gott eine Frau? Vergessene Gottes bilder der Bibel c. művének részle ges ismeretése* (Verlag C. H. Beck, München 1985).